

Milli Mücadele Yıllarında Bilecik'te Yaşanan Firar Olayları

Taner Bilgin*

Özet

Savaş yılları asayiş problemlerinin fazlaca yaşandığı dönemler olmuştur. Buna bağlı olarak ordu içerisinde de firar olayları en temel sorunlardan biri haline gelmiştir. 20. Yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devletinin içerisinde bulunduğu zor şartlar, uzun soluklu savaşları körüklemiş dolayısıyla Türk ordusu fazlasıyla yıpranmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da ordu içerisinde firar olayları bir hayli artmıştır. Özellikle I. Dünya Harbinde İttihatçılar ordudan firarların önüne geçmek ve orduyu ayakta tutabilmek amacıyla idam cezasına çarptırmak gibi caydırıcı cezalar uygulamıştır. Milli Mücadele hareketinin başlarında ise Osmanlı ordusu terhis edildiği için yeni bir ordunun kurulması elzem hale gelmiştir. Düzenli ordu olarak güç olmuştur. Özellikle Bilecik ve çevresinde ilk tohumları atılan düzenli ordu kurma çalışmaları ve sonrasında bu coğrafyada yaşanan İnönü, Eskişehir Kütahya ve Sakarya Muharebeleri esnasında firar olayları fazlaca yaşanmıştır. Mustafa Kemal ve arkadaşları ise ordunun asker ihtiyacını karşılamak amacıyla bazı tedbirler almaya çalışmıştır. Bu çalışmada Bilecik ve çevresinde yaşanan Firar olayları ve bunu karşı alınan önlemler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilecik, Söğüt, Firar, İstiklal Mahkemeleri, İdam.

Prison-Breaking Events in Bilecik in the National Struggle Years

Abstract

War periods were the periods of public order problems. As a result, the fugitive events in the army have become one of the main problems. Since the beginning of the 20th century, the difficult conditions in the Ottoman Empire caused long-term wars and thus the Turkish army was heavily worn down. As a natural consequence of this, the fugitive events in the army have increased considerably. In particular, during the First World War, the Unionists imposed deterrent penalties, such as the death penalty, in order to prevent desertion from the army and to keep the army alive. In the beginning of the National Struggle movement, the establishment of a new army has become essential as the Ottoman army was demobilized. This army, which is expressed as a regular army, was extremely difficult to establish and maintain. Especially in Bilecik and around, during the attempts of first seeds were thrown in the regular army, and the battles of İnönü, Eskişehir Kütahya and Sakarya were extremely experienced. Mustafa Kemal and his friends tried to take some measures in order to

---

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, taner.bilgin@bilecik.edu.tr. (ORCID ID: 0000-0001-6018-5957)
(Makale Gönderim Tarihi: 13.09.2018; Makale Kabul Tarihi: 09.10.2018)

meet the needs of the military. In this study, the desertion events in and around Bilecik and the measures taken against it will be discussed.

Keywords: Bilecik, Söğüt, desertion, independence tribunals, death sentence

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları düzenli ordunun kuruluşu sırasında büyük problemlerle karşılaşmışlardı. Bilecik bölgesinde de askeri teşkilatlanma kolay olmamıştı. Bilecik ve çevresinden birçok kişi Balkan ve Birinci Dünya Harplerine katılmış ve mütarekenin imzasıyla birlikte hayatta kalabilen ve terhis edilen bu askerler çok uzun ve çileli bir yolculuktan sonra yeniden memleketlerine dönmüştü. Geride bıraktıkları çileli ve meşakkatli süreç göz önüne alındığında yeni bir savaşa katılmak için tekrar askere gitmek kolay değildi. Bu sebeple birçok Anadolu şehrinde olduğu gibi Bilecik ve çevresindeki halkta uzun süren savaşlardan bıkmıştı. Erkek nüfusunun büyük bir kısmının askere alınmış olması üretimi durma noktasına getirmişti. Bütün bu sorunlar birleştiğinde firar olaylarına sıklıkla rastlanıyordu.

Dönemin tanıklarından Piyade Teğmen İbrahim Sorguç anılarında bu durumu şu şekilde ifade ediyordu: “Her gün cephelere sevkiyat vardı. Fakat sevk edilen erlerin % 80’i şiddetli propagandaların tesiri ile firar ediyordu. Erlerin firarına mani olmak için verilen emir üzerine sevkiyatta coşkulu uğurlama merasimi yapılmakta ve arabalara sevk edilmekteydi. Sevkiyat memuru olarak başlarında bir zabıt ve bir miktarda silahlı kuvvet bulunmaktaydı. Gerek propaganda gerekse bazı mühim mevkiilerin düşman tarafından işgal edilmesi halkın maneviyatını müthiş bir surette sarsmıştı”¹.

Bilecik Tetkik Heyeti Müdürü tarafından tanzim edilen raporda da Yunan propagandasının Söğüt ve çevresindeki köylerde ne denli etkili olduğu şu şekilde ortaya konuluyordu: Eskişehir şimali Sakarya’da bulunan köylerde Yunan propagandasının büyük oranda icra edildiği hissedilmiştir. Eskişehir tüccarından Hacı Nebi ismindeki şahıs havalide nüfus sahibi olduğu için Yunanlılar hesabına, köylerde tesir yapmaktadır. Bu köyler halkı hükümeti milliyemize karşı tamamiyle muarız vaziyet almışlardır. Bilhassa Bozaniç ve Samrı’da vukubulan iki hadise bu kanaati teyid etmektedir. Bozaniç² karyesine, asker firarilerinin yakalanması için giden bir jandarma müfrezesi, evvelce celb edilen bir Yunan müfrezesinin pususuna düşürülmüştür. Samrı karyesinde bulunan firari efradın yakalanması için Söğüt Ahz-ı Asker Şubesinden gönderilen müfrezeden bir nefer köylünün ateşine maruz kalarak

¹ Erdoğan Sorguç, *Yd. P. Tğm. İbrahim Sorguç’un Anıları (İstiklal Harbi Hatıratı)*, İzmir, 1996, s. 91.

² Bugün Eskişehir’e bağlı bir köydür.

şehit edilmiştir³. Raporun devamında ise Bilecik, Söğüt, Pazarcık, İnegöl havalisinde bulunan askerlerin hemen hemen tamamının köylerine döndükleri ve Yunanlıların, köyleri işgal sahasında bulunan askerlere vesika vererek serbest bıraktıkları anlatılıyordu⁴.

Firar olaylarının artmasında, Yunanlılar tarafından gerçekleştirilen etkili propaganda faaliyetlerinin yanı sıra bölge halkının iktisadi bazı kaygılarının⁵ da önemli bir sebep teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Bilecik Tetkik Heyeti Müdürü bu durumu, “Sakarya ve Bilecik havalisindeki köylerin ekseriyeti sebze ve yemişçilik ile işgal ettiklerinden daima Eskişehir’e gidip gelmektedirler. Bu köyler halkının mücadeleye muhalefetlerinin temel nedeni ticaretlerinin sekteye uğraması ve bu nedenle askere gitmemeleridir⁶. Bu sözler durumu tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır. Benzer şekilde İnegöl’de⁷ de askerlik çağında olan erkek nüfusun askere davet edilmesi üzerine kazada zirai üretimin azalması ve çetelerin eşkıyalık faaliyetleri, bunların yol açtığı açlık ve yokluk⁸ firar olaylarına ve Bilecik bölgesi halkının askere gitmemesine neden olmuştur.

Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak ve insanları mücadeleye dâhil

³ ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, G:56, B:56-aa.

⁴ ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, G:56, B:56-aaa.

⁵ Umuru İktisat Vekili Mahmut Celal tarafından mecliste yapılan konuşma aslında Batı Anadolu cephesindeki genel durumu bütün açıklığıyla gözler önüne seriyordu. Celal Bey konuşmasında ‘geçen ilkbahar döneminde özellikle batı cephesinde gerek düşmanın ve gerek çetelerin tecavüzüne uğrayan köylerde çiftçinin zahire ve hayvanatının kısmen imha edilip, yakıldığı ve kısmen düşman tarafından alınıp götürüldüğü ve binaenaleyh bazı mahallerde köylülerin tohumluk değil yiyecek zahireden ve çift hayvanından ve hatta bir meskenden bile mahrum ve eli böğründe kaldığı ve şu halde bunlara yardım ve muavenet edilmezse ziraat icrası mümkün olamayacağı ve gelecek sene için büyük bir sefaletin baş göstererek bir takım köylerin mahrumiyet saikasıyla başka yerlere dağılıp hicret etmeğe mecbur olacakları ve hatta hayatlarını bile muhafaza edemeyecekleri anlaşılmaktadır’ TBMM ZC. C.7, D.1, İ.ç.1, 29.12.1336:72–73 demekteydi. Celal Bey’in konuşmasından da anlaşıldığı gibi yaşanan bu olumsuzluklar ebetteki bölge halklarının Milli Mücadeleye olan desteklerini etkileyecekti.

⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, 56aa.

⁷ 8 Kanunuevvel 1920, Çetelerin tahribatı hakkında ait oldukları kumandanlıklara tebligat-ı lazimesi ifa edilmek üzere, evvel emirde İnegöl kazasında icra-i tahribat eylediği, İnegöl kazası kaymakamlığı tarafından haber verilen Rıza Bey çetelerinin bölgede ne gibi tahribatta bulduklarının vaka tasrihi suretiyle açıklanarak işar buyrulmasını rica ederim efendim ATASE İSH, K:567, G:82, B:82–1, denilerek bölgede yaşanan asaysızlığın sebebi sorulmuştu.

⁸ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:567, G:82, B:82–2.

edebilmek için yetkililer çeşitli yöntemler kullanmaya başladı. Bunlardan biri firar eden askerlerin ailelerinin alıkonulmasıydı. Söğüt ve çevresindeki köylerde meydana gelen firar olaylarını engellemek için Bilecik'teki mahalli idareciler köy ve mahalle muhtarlıklarına talimat vererek firari askerlerin ailelerinin hazırlanmasını, firarilerin askerlikleri boyunca ailelerinin Adana, Konya bölgesine sürgüne gideceklerini bildirmişti. Bu tehdit bir bakıma başarılı olmuş ve birçok köy ve mahalleden firariler kıtalara gelerek teslim olmuştu. Teslim olan askerlere iyi muamele yapılması sonrası bu tavır birçok köy ve kasabada duyulmuş ve firari sayısı azalmıştı⁹.

Askerliğe katılımı sağlamak için daha sert tedbirler de uygulanabiliyordu. Firar edenlerin kurşuna dizileceğinin ilan edilmesi çok caydırıcı olabiliyordu. Örnek olarak Batı cephesinin komutası, menzil hat komutanı Binbaşı Mehmet Bey ve Jandarma Taburları binbaşısı Ali Tefik Bey'in üzerindeydi. Bunlar Çukurhisar'da konuşlanmıştı. Bu dönemde Bilecik ve çevresinde cepheden firarlar da artmaya başlamıştı. Cepheden kaçan bu firariler asker ve ahalinin maneviyatını "*Düşman geliyor*" diye bozuyordu. Bu sebeple bir kısım firariler yol üzerinde kurşuna diziliyor bir kısmı ise önce Çukurhisar'a oradan da trenle Eskişehir'e sevk ediliyordu¹⁰. Firar eden bu askerlerin öldürülerek cezalandırılması milli mücadele için bir kayıptı¹¹. Bu amaçla Bilecik ve çevresinde yakalanan firarilerden faydalanmak adına Binbaşı Mehmet ve Tahir Beyler kendi aralarında bir plan yapmışlardı. Bu plan şöyle işleyecekti:

Bilecik ve köylerinden toplanan ve Çukurhisar'da bulunan 200 kadar firari kurşuna dizilmek üzere alana toplanmıştı. Bütün ahali de meydana gelerek bu olayı izlemekteydi. Köy imamı firarilere, Müslüman gitmeleri için, tövbe istiğfar etmelerini yüksek sesle bağırdı. Bir anda tövbe istiğfarlar ortalığı kaplamıştı. Bu sırada firariler bağışıyorlar, ben bilmem nereden bilmem kim oğlu bilmem kimim. Ne olur babama mektup yazın oğlunuz Çukurhisar'da öldü diye haber verin diye bağışıyorlardı. Bu arada Binbaşı Mehmet Bey alana

⁹ Taner Bilgin, *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015, s. 179.

¹⁰ Bilgin, *a.g.e.*, s. 180.

¹¹ Asker firarisi olduğu için Hıyaneti vataniye suçuyla yargılanıp idam cezasına çarptırılan suçlulardan bir kısmının cezasını idamdan 15 yıl hapse çevrilmesine dair mecliste yapılan oylamada, Bilecik mebuslarından Mustafa Kemal Bey, Halil Bey ve Osmanzade Hamdi Bey ret oyu kullanmışlardı. Ancak 170 kişinin katıldığı oylama sonucunda 110 mebus kabul oyu kullanarak Bilecik mebuslarının ret oyu kullanmalarına rağmen bu kişilerin cezalarının 15 yıl hapis cezasına çevrilmesi oyçokluğu ile kabul edilmişti. Hiç şüphesiz Bilecik mebuslarının ret oyu kullanmasında ki en önemli sebep kendi seçim bölgelerinde şahit olduğu olaylardan kaynaklanmaktaydı. *TBMM ZC. C.22, D.1, İç. 3, 29 Temmuz 1922: 65–66.*

gelerek düşman topraklarımızı işgal ediyor. Türk askeri düşmandan cesurdur. Fakat bunlar cepheden kaçıyorlar, arkadaşlarını cephede yalnız bırakıyorlar. Cephede ölenler şehit, sağ kalanlar gazi olacaktır. Şimdi bunları burada vurdurup etlerini köpeklere verdireceğim... dedi. Bunun üzerine jandarmalara silah doldur emrini verdi, mekanizmalar şakırdıyordu. Tam bu sırada Tahir Bey, Binbaşı Mehmet Bey'e dönerek bunları bana bağışla bunlar bir hata yapmışlardır, inanıyorum ve bunlara kefilim ki, cepheye dönerlerse birer aslan kesileceklerdir, dedi. Bunu cesaret alan köyün yaşlıları da Mehmet Bey'in yanına gelerek, aflarını talep ediyor hatta yalvarıyorlardı. Mehmet Bey, firarilere şöyle bir baktı, hepsi ne olur diye gözüne bakıyorlardı. Sonra peki siz kefilseniz ben de affedebilirim, dedi. Bu söz üzerine firariler sevinç çığlıkları atıyorlar bir taraftan da bölgede bulunan halk ile birlikte ağlıyorlardı. Böylelikle Binbaşı Mehmet Bey'in yapmış olduğu bu plan başarıya ulaşmış ve bu olayın çevrede duyulması üzerine Bilecik ve çevresindeki firari olayları tekrardan azalmıştı¹². Ancak bu durum uzun sürmeyecekti. Nitekim Bursa'nın işgali sonrası Yunan kuvvetlerinin İnegöl ve Yenişehir'i işgal etmesi ve Bilecik için tehlike oluşturmaya başlaması ile birlikte firari olayları yeniden artmaya başlayacaktı.

Firariler hakkında mecliste söz alan Konya Mebusu Vehbi Bey de 5 Temmuz 1920 tarihinde yaptığı konuşmada; Ordudaki firarı, arkadaşlarımızın hepsi biliyor. Konya'dan iki yüz kişi bindiriyorlar Karahisar'a ancak otuz kişi ulaşabiliyor. Üç yüz kişilik bir asker kafilesi üç gün sonra yüz elli kişiye iniyor. Eğer bu işe bir ay zarfında çare bulunmayacak olursa çok fena bir netice ile sonuçlanacağı muhakkaktır. Kış da geliyor. Bu halin esbap ve avamili yalnız zabıtanda değil. Zabitanı tasfiye etmeli, fakat askeri de iyi sıkıştırmalı. Düşman askerinin kuvvei maneviyesi bizimkinden daha düşüktür. Efradı arasındaki ademi tesanüt bizimkinden fazla. Her gün düşman içinden gelip geçen arabacılar, yolcular ve saireden alınan malûmata göre düşmanın kuvvei maneviyesi bizimkinden dún. Bu böyle ve muhakkak. Sureti kafiyede böyledir, iki kere iki dört eder gibi. Fakat onların zabitanı ciddiyetle ve kendi vatanlarına hizmet edecek bir surette çalışıyorlar ve hakikaten ciddiyetle çalışıyorlar demektedir¹³.

Bununla birlikte Meclisin 5 Temmuz 1920 tarihindeki gizli oturumunda söz alan bir diğer mebus (Karahisar) Mehmet Şükrü Bey de, "Vatanın menfaati gibi külfeti de müşterektir. Zenginler Kuva-yı Milliye namı altında toplanarak halka, ahaliye, köylüye vergiler koyarak halkı bezdirmiştir. Köylü; *Zenginler kesesini dolduruyor* diyor. Yahut Müdafaa-i Milliye de bulunan adamlar birer

¹² Bilgin, a.g.e., s. 180.

¹³ TBMM GCZ. C.1, 5 Temmuz, 1920:87.

birer suretle tarafını bularak askerlikten kaçıyor diyor. Bu defa dairei intihabiyemde edindiğim malumata istinaden arz ediyorum: 1500 kişiden yalnız 150 kişi kalmıştır bu da on günde”¹⁴ diyerek meclisten bu konuda yardım istiyordu.

Mehmet Şükrü Bey'in de ifade ettiği gibi firar olayları yurt genelinde gerçekten çok artmıştı. Özellikle Batı Anadolu'nun seferberlik ilan edilen birçok bölgesinde benzer olaylar görülmekteydi. Yunan birliklerinin Bursa ve çevresini işgal ederek bölgede konuşlanması üzerine bölgenin savunulması amacıyla Bilecik ve çevresinden oluşturulan alayın birinci taburu bin mevcutla Bilecik'ten hareket etmiş ancak, Bursa'ya elli mevcutla varabilmişti. Neferler, Bilecik-Bursa arasında firar etmişlerdi. İkinci tabur da aynı akıbete uğramıştı¹⁵. Ayrıca Ankara Hükümetinin ilk celbiyle Kütahya'dan gelen birçok asker Çerkez Ethem'in Kuvayı Seyyaresine katılmıştı. Bunun yanında 11 Eylül 1920 tarihinde Geyve ve Havalisi ve İkinci Alay Kumandanı Niyazi imzalı gönderilen telgrafta;

“Alayımızın ikinci taburunu teşkil eden Söğüt taburundan iki gece zarfında 60 er firar etmiştir. Bu gidişle birkaç güne kadar hiçbir nefer kalmayacağı gibi, Söğüt taburu namında ordunun parlak sahifesinden ziyade bir leke bırakmış olacaklardır. Söğüt'ün şanlı geçmişini, kahraman ruhunu yaralayacağından, vazife-i vataniyelerini alçakça terk ederek firar eden askerlerin layık oldukları cezaları görmekle bu mübarek vatan toprağının hakiki evlatları müsterih olabilir. Söğüt ahali bu lekeyi bu meşum hatayı silmelidir. Bunun için her türlü teşebbüs ve takibat-ı şedide de bulunulması herhalde birkaç gün zarfında derdestleri ve süratle yakalanması ehemmiyetle mercudur.”¹⁶

denilerek bu tür firar olaylarının bölgede yaşanmaması için Ankara hükümetinden önlem alınması istenmekteydi.

Bu sebeple Ankara hükümeti özellikle Batı cephesinde yaşanan firari olaylarını engellemek amacıyla İstiklal Mahkemelerini kurmak zorunda kaldı¹⁷.

¹⁴ TBMM GCZ. C.1, 5 Temmuz, 1920:88.

¹⁵ Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, İstanbul, 2000, s. 390.

¹⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:1062, G:20, B:20-47.

¹⁷ Rıdvan Akın, *TBMM Devleti*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s: 332-333.

Yurt genelinde kurulan İstiklal Mahkemeleri şu şekildeydi:

Livalar:

- Eskişehir İstiklâl Mahkemesi: Eskişehir, İzmit, Bursa, Bilecik, Kütahya.
- Kastamonu İstiklâl Mahkemesi : Kastamonu, Bolu, Zonguldak, Kengiri, Sinob.
- Ankara İstiklâl Mahkemesi : Ankara, Kırşehir, Yozgad, Çorum.
- Konya İstiklâl Mahkemesi : Konya, Karahisarı Sahip, Aksaray.
- İsparta İstiklâl Mahkemesi : İsparta, Burdur, Antalya, • Denizli, Aydın, Menteşe.

18 Eylül 1920 tarihinde 14 bölgeye ayrılan bu İstiklal Mahkemeleri Bilecik'te de kurulmuştu¹⁸. İstiklal Mahkemeleri cephedeki firar olaylarında büyük bir azalmanın olmasını sağlamış, ancak yine de tam anlamıyla bitirememişti. Bu sebeple Meclis bu olaydan yaklaşık 1 ay sonra yeni bir çözüm yolu üretmek zorunda kalacaktı.

Türk Milli Mücadele hareketini sürdürebilmek için büyük bir finans kaynağına ihtiyaç vardı. Ankara'nın Milli Mücadeleyi sürdürmesi bu sebeple çokta kolay değildi. Askerin cephedeki durumu ise gerçekten kötüydü. Anadolu'da ise büyük bir maddi sıkıntı hâkimdi. Türk halkı Milli Mücadele esnasında gerekeni yapmış ve kendi bölgesindeki Kuva-yı Milliye teşkilatlarının ihtiyaçlarını elinden geldiğince karşılamaya çalışmıştı. Ancak yine de yeterli olmamıştı. Özellikle düzenli orduya geçiş sonrasında ordunun sayısı artmış ve buna paralel büyük bir orduyu beslemek ve giydirmek için yeni kaynak bulma zorunluluğu doğmuştu. Bu sebeple askerın ihtiyaçlarını karşılamak, savaşı sürdürebilmek ve firar olaylarını avantaja dönüştürebilmek adına TBMM'de Bedelli Nakdi¹⁹, bugünkü adıyla bedelli askerlik kanununu çıkarmak zorunda kalmıştı²⁰. Böylelikle askere gitmek istemeyen kişilerden para alınmış ve kısmi de olsa asker kaçakları engellenmeye çalışılmıştı. Ancak Yunanlıların Bursa'yı işgali ve Bilecik'e bağlı olan İnegöl ve Yenişehir'i işgal etmesi sonrası Yunanlılarla birlikte bölgeye gelen yerli Rum ve Ermeniler halkın mallarını gasp etmeye başlamış, can ve namus güvenliği en büyük sorun haline gelmişti. İnsanlar yaklaşmakta olan Yunan tehlikesinden oldukça korkmaktaydı. Bölgeden İstanbul'a yapılan birçok şikâyete karşılık, İstanbul'un elinden gelen

---

Pozantı İstiklâl Mahkemesi : Adana, Kozan, Niğde, Kayseri, İçel.
 Sivas İstiklâl Mahkemesi : Sivas, Tokad, Amasya, Samsun, Ordu.
 Trabzon İstiklâl Mahkemesi : Trabzon, Lâzistan, Giresun, Gümüşane, Karahisarı Şarki,
 Erzincan, Erzurum, Bayazıt.
 Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi : Diyarbekir, Mardin, Siird, Bitlis, Van, Muş, Hakkâri, Genç,
 Ergani, Siverek.
 Elâziz İstiklâl Mahkemesi : (Gayri mevcut) Elâziz, Malatya, Maraş, Ayıntab, Cebelibereket,
 Urfa. *TBMM ZC. C.7, D.1, İç.1, 08.01.1337:21*; İstiklal Mahkemeleri için ayrıntılı bilgi için bkz. Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2014.
¹⁸ *TBMM ZC. C.4, D.1, İç.1, 18.09.1336:192*
¹⁹ Bilecik mebuslarından Mustafa Kemal Bey Müslümanlardan bedeli nakdi ahzini kabul ederken bir diğer Bilecik mebusu olan Halil Bey bu kanunu kabul etmemiş ancak kanun mecliste kabul edilmişti. *TBMM ZC. C.5, D.1, İç.1, 25.10.1336:195*.
²⁰ *TBMM ZC. C.3, D.1, İç.1, 02.09. 1336:490–497*.

bir şey yoktu²¹. Bu sebeple bu dönemde de Bilecik ve çevresinde fırar olayları yeniden artış gösterdi. Ancak Bilecik halkı bu olaylara şiddetle karşı çıkmıştı. 23 Eylül 1920 tarihinde müdafaada ısrar edilmesine dair TBMM'ye İnönü Belediye Riyasetinden ve Bozüyük'ten bir telgraf çekiliyordu. Telgrafta;

"Ankara'da BMM Riyaseti Celilesine

Nahiyeyi teşkil eden on sekiz pare köyün ulema ve eşrafından yüz kadar zat dünkü gün merkezi nahiyede İçtima ederek İngiliz teşvikiyle Yunan hunharının vatanımız, milletimiz, hakkında icrayı fecaat ve şenaat ettiği bir sırada cepheden fırar etmekten utanmayan efradı ve bunlara tesahup edenleri bir Yunanlı kadar düşman tanımakla beraber bu kabil firarileri sopa ile öldürmeye ve fıvara, civar kazalarda iştirak eden olursa onlarla selamlaşmamaya karar verdik. Bu kararımızın ordudaki evlâlarımıza iblağıyla beraber biz ihtiyarların da gönüllü olarak hareket etmek üzere bulunduğumuzu arz eyleriz.

İnönü Belediye Reisi Ulemadan, Himmet Ahmet Hamdi, Ulemadan Eşraftan Ahmet Ali Rıza, Eşraftan Halil"²².

denilmekteydi. Görüldüğü gibi Bilecik halkı artık bıçağın kemiğe dayandığını anlamıştı. Yaşlısı genci Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Batı Cephesinin yeni karargâhında bundan sonraki süreçte gerekeni yapacaktı.

Sonuç

Bütün bu anlatılanların ışığında Bilecik ve çevresinde yaşanan fırar olaylarının değişik nedenleri olmakla birlikte temel sebebinin başlangıçta ekonomik kaynaklı olduğunu görüyoruz. Toprağını ekmek ve geçimini sağlamaktan başka düşüncesi olmayan bölge halkı kimi zaman cepheye gitmemişti. Çünkü cepheye gitmek demek ahalinin tarlasının ekilmemesi anlamına geliyordu. Bu durumda köylü aç kalacaktı. Bölge halkının böyle bir düşünceye sahip olmasındaki en önemli sebep de Yunanlıların Türk halkına kötü muamele yapmayacağı şeklindeki propagandalardı. Buna göre, Yunanlılar zarar veremezdi, Türk halkı ile iyi geçinmek ve şikâyete meydan vermemek noktasında Yunan Subaylarının hükümetlerinden ve din adamlarından sıkı ve kesin talimat aldıkları anlayışı vardı.²³ Gerçekten de Yunan askerine Anadolu'ya ilk girişleri sırasında nasıl hareket etmesi gerektiği yönünde bir emir verilmişti. Bu emre göre Yunan adaletini bölgede bulunan Türk halkına gösterecek ve halka kötü muamele edilmeyecekti. Yunanlıların böyle bir politika takip etmelerindeki sebep ise işgal ettikleri bölgede kalıcı olacaklarını düşündükleri için herhangi bir karışıklığa meydan vermek istemiyorlardı. Zira

²¹ BOA. DH. EUM. AYŞ, D:61, B:35.

²² TBMM ZC. C.4, D.1, İç.1, 23.09.1336:289.

²³ Celal Devocioğlu, (1993), *İstiklal Savaşında Bilecik*, Yayınlanmamış hatıra, s.1.

Anadolu'daki Türk nüfusu karşısında Rum nüfusu hemen hemen hiçbir bölgede % 20'nin üzerinde değildi. Ancak Bursa'nın işgal hadisesi sonrası durum değişecekti. Temmuz 1920 tarihinden sonra ise bölgede yaşanan firar olaylarının Yunan ordusunun bölgeye yaklaşması korkusuyla yapıldığını söyleyebiliriz. Fakat Bilecik halkı bu duruma da gereken hassasiyeti göstermesini bilmiştir.

Kaynakça

- ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, 56aa.
 ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, G:56, B:56-aa.
 ATASE Arşv. İSH. Kol. 1240, G:56, B:56-aaa.
 ATASE Arşv. İSH. Kol. K:1062, G:20, B:20-47.
 ATASE Arşv. İSH. Kol. K:567, G:82, B:82-2.
 ATASE İSH, K:567, G:82, B:82-1,
 BOA. DH. EUM. AYŞ, D:61, B:35.
 Cebesoy, Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, İstanbul, 2000.
 Devocioğlu, Celal, *İstiklal Savaşında Bilecik*, Yayınlanmamış hatıra, 1993.
 Sorguç, Erdoğan, *Yd. P. Tğm. İbrahim Sorguç'un Anıları (İstiklal Harbi Hatıratı)* İzmir, 1996.
 Aybars, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2014.
 Akın, Rıdvan, TBMM Devleti, iletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
 Bilgin, Taner, Milli Mücadele Döneminde Bilecik, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015.
 TBMM GCZ. C.1, 5 Temmuz, 1336:87.
 TBMM GCZ. C.1, 5 Temmuz, 1336:88.
 TBMM ZC. C.22, D.1, İç. 3, 29 Temmuz 1338: 65-66.
 TBMM ZC. C.3, D.1, İçt.1, 02.09. 1336: 490-497.
 TBMM ZC. C.4, D.1, İç.1, 18.09.1336: 192
 TBMM ZC. C.4, D.1, İç.1, 23.09.1336: 289.
 TBMM ZC. C.5, D.1, İç.1, 25.10.1336: 195.
 TBMM ZC. C.7, D.1, İç.1, 08.01.1337: 21.
 TBMM ZC. C.7, D.1, İç.1, 29.12.1336: 72-73.